הי' „Radomer-Kielcer Leben" 21 (771) — Opłata pocztowa — uiszczona ryczałtem. XVI-ער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

ראדאמער-קעלצער לעבען

אפטיילונג פאר אסטראוויעץ אפאטאוו, וויערשזבניק און סביבה

Radom, dnia 23 maja 1939 r.
ראדאם, דינסטאג ה. סיון תרצ"ט
טעלעפאן פון רעדאקציע 15 - 18

אפטיילונג פאר קעלץ
פאר'ן אינהאלט פון די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פעראנטווארטליך.

„OLIMPIA"
Zakłady Garbarskie
F. Lewenzon
Radom, Młodzianowska 24
tel. 28 - 34
Skóry Podeszwowe
w najwyższych gatunkach
specjalność:
Krupony, karki i branzle.

אחולים לבביים לידידתי
מרת **אסתר מלכה רייס**
לנשואיה
את מר **נח צנטקר**
תזכו לבנות ביתכם
בארצנו המשוחררת
יהודה זיסהלץ.

א יודישע פלאצובקע.

ווער האט נישט געהערט פון אביש אדלערס וואננעס אין ראדאם אויפ'ן וואל 5.

אלע האבען געהערט, אלע ווייסען, אבער נישט אלע, ליידער, באזוכען זיי.

הגם די וואננעס זענען היגעניש און שיין איינגעארדענטע, ווערען זיי דורך א גרויסער צאל יודען אויסגעמיטען. מען גייט אומעטום און מען מאכט זיך פערגעסען, אז פארן זעלבן פרייז קען מען דאס באקומען אין א היימישער סביבה, וואו מען קוקט זיי אויס...

אפגערעדט דערפון וואס אדלערס וואננעס זענען שוין א לאנג-יעהריגע יודישע פלאצובקע און שוין דערפאר אליין דארפען זיי געשטיצט ווערען דורך יודען—זענען זיי אויך שוין צום וויפעלטן מאל דורך פארשידענע סאניטארע קא-מיסיעס אנערקענט געווארן אלס זעלטען-גוט איינגעארדענטע וואננעס, וואס ענטשפרעכען אלע נויטיגע היגיענישע פאדערונגען. דאס לעצטע האט פיעל צו זאגען אין דער היינטיגער צייט...

און דאך... דאך איז עס נאך אלץ וועניג פאר א גרויסען טייל יודישע באזוכער, צווישען וועלכע עס געפונען זיך דוקא אזעלכע, וואס האבען די וואננעס אונטערן נאז און דאך...

אזא באציונג צו א יודישע פלאצובקע, וועלכע האט אלע עגזיסטענץ-בארעכטי-גונגען, איז ווירקליך א סקאנדאליעזע.

די דאזיגע מענטשען גיבען זיך ווייט נישט אב קיין חשבון, אז מיט אזא האנדלונג באיקאטירען זיי א יודישע פלאצובקע און קענען דערמיט גורם זיין איר אונטערגאנג.

אין א צייט ווען פון פארשידענע זייטען ציעלט מען אומצווארפען יודי-שע עגזיסטענצען, דארף די יודישע באפעלקערונג אין ראדאם געדענקען, אז די עגזיסטענץ-פראגע פון דער דא-זיגער פלאצובקע ליגט אויסשליסליך אין אירע אייגענע הענט.

און אום כדי די יודישע וואננעס זאלען קענען ווייטער עגזיסטירען, איז נישט נויטיג קיין ספעציעלע געלט-קרבנות פון זייער זייט, נאר עס פא-דערט זיך בלויז איינס: באזוכען זיי!

Żelazo, Wyroby żelazne
Wyroby metalowe
Cement, Papa
oraz skup starych metali
R. MARGULES
Kozienicka 6 Tel. 15-11

מיין פריינד **ישראל בארענשטיין**
צוליב'ן טויט פון זיין
מוטער
א טרייסט
ש. א. מילשטיין

מיר דאנקען די אלע וועלכע האבען אנטייל גענומען אין אבגעבען דעם לעצטען כבוד ווי אויך די וועלכע האבען אונז אויסגעדריקט מיטגעפיל צוליב'ן טוידט פון אונזער אונפערגעסליכע מוטער, שוועסטער און שוועגערין
שרה בארענשטיין נ. ע.
זוהן, ברודער און שוועגערינס.

Cukiernia Turecka
wł. K. AŁTASZ
Radom, Żeromskiego 9
Oddziały:
Traugutta 3 i Słowackiego 16
poleca:
smaczne pieczywo, wyśmienite ciastka
i specjały tureckie po cenach niskich.
przyjdź i przekonaj się!!!

HERBATA z DZWONKIEM
BELL-TEA
świetnie smakuje

א לערן = יונגעל זאל גוט באהערשען די יודישע שפראך — איז נויטיג — ווענדען זיך אין דרוקעריי פון רעדאקציע.

קרעדיט-קאאפעראטיוו מיט באגר. האפט. **ראדאם, זשעראמסקי 21**

זונטאג דעם 28-טן מאי 1939 7 א זייגער אוונט אין ערשטן טערמין, 8 אוונט אין צווייטען טערמין, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל

די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

אויפן טאג-ארדנונג:

1) ערעפנונג,
2) וואלען פון א פארזיצענדען
3) ליינען דעם פראטאקאל פון דער פריערדיקער אלג. פארזאמלונג
4) באריכט פון דער פארוואלטונג
5) . . . אויפזיכטס-ראט
6) בודזשעט אויפן יאהר 1939
7) באשטימען די גרעניץ פאר דעם גרעסטען קרעדיט
8) באשטימען די גרעסטע סומע פון פארפליכטונגען פון דער קרעדיט-קאאפעראטיוו.
9. וואלן פון 3 מיטגלידער און 1 פארטרעטער אין דעם אויפזיכטס-ראט און 1 מיטגליד אין די פארוואלטונג און 1 פארטרעטער.

CZARNIECKA GÓRA
PENSJONAT dla dzieci
położony vis a vis w samym lesie Zakładu Zdrojowego
w willi p. Werensa
prowadzony pod kierownictwem pp. R. LANDAU i E. LASTMAN
zapewniona troskliwa opieka i doskonała kuchnia, lokal powiększony.
egzystuje od 3-ech lat Ceny przystępne
otwarty już od dn. 3 czerwca. Zgłoszenia przyjmuje „Przedszkole"
Żeromskiego № 30

Najlepsze, najsmaczniejsze lody, w różnych smakach
wyrabiane z najlepszych produktów
są niewątpliwie lody włoskie z
Galateria Italiana
M. Chiamulera
Radom,
Żeromskiego 18

BROWAR PAROWY
J. Saski i S-ka
w Radomiu
poleca:
piwa jasne i słodowe
oraz
limoniady, oranżady i kwas owocowy.

PLOMBY NOWEGO TYPU
PLOMBOWNICE,
KSIĘGI I DRUKI PRZEPISOWE
dla Piekarń, Młynów,
Kaszarń i Wiatraków
DOSTARCZA: CENTRALA DRUKÓW
„Globus"—Warszawa
MARSZAŁKOWSKA 145, M. 14
TEL. 6-04.16. (w podwórzu, I piętro)
Cenniki wysyłamy na żądanie.

ווילט איהר האבען קלארע, זויבערע העש, נייע גארדעראבעס, שניי-ווייסע פארהאנגען, גיעט נאר צו וואשען און פארבען אין דער בעקאנטער כעמישער פארבעריי און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע
A. Hempel
Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11
ווער ס'האט זיך נאך ניט איבערצייגט זאל פרובן און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט. ס'ווערט אויך געוואשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! —פינקטליכע אויספיהרונג סאלידע בעהאנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1 טראוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59
ביליג צו וואשען קאפעלושען

די רעזולטאטען פון די וואהלען צום ראדאמער שטאדט=ראט

די וואהלען צום ראדאמער שטאדט-ראט האבען זיך הייגט מעהר פון אלע מאהל אויסגעצייכענט מיט זייער צופלאקערטער קאמפסלוסטיגקייט און איינגעצוימטער אמביציעזקייט.

די הייסע טעמפעראטור פון די וואהלען איז כסדר געשטיגען סיי אויפ'ן יודישען און סיי אויפ'ן נישט יודישען פראנט.

א געוואלדיגע אגיטאציע האבען געפיהרט די צוויי פוילישע ליסטעס: 1 און 3, פון דער ענדעציע און כאדעקישאזאנישען בלאק. צווישען זיך האבען ביידע דערמאנטע בלאקען געפיהרט א שוואכען קאמף. דער עיקר האבען ביידע אטאקירט די פעפעסישע פעסטונג, ציעלענדיג דערביי אויף יודען. דער קאמף געגען די פ. פ. ס. האט ביי זיי געהייסען א קאמף געגען יודען, ווארום מיט וואס דען קען מען דיסקרעדיטירען די פ. פ. ס, אויב נישט מיט'ן ארגומענט, וואס זיי זענען דעמאקראטען און פיהרען נישט אזא אנטיסעמישע פאליטיק ווי זיי? שוין דערפאר אליין הייסען די פ. פ. ס. ביי זיי יודישע משרתים און מ'ברויך זיי פערטרייבען צוגלייך מיט די יודען.

דאס איז געווען ביי זיי, ביי דער ענדעציע און ביים אזאן, ראס שמירעכץ אויף די וואהל-רעדער. ביידע האבען געהאגעלט מיט אנטיסעמיטישע לאזונגען. דער יודישער מאמענט איז געווען דער לייט-מאטיוו פון זייער וואהל-פראפאגאנדע.

די לעצטע טעג פון די וואהלען זענען געווען הייסע. די גאסען זענען פערפלייצט געווארען מיט וואהל-ליטעראטור, אזוי יודישע און אזוי פוילישע.

פון די פלויטען און פארקאנעס האט „אראבגעזינגען" וואהל - פאעזיע. צום גראם זענען געווען די לאזונגען פון אזאן, ענדעציע און פ. פ. ס.

מ'האט אויך דאס מאהל בענוצט די מאדערנסטע מיטלען צו דער וואהל-אגיטאציע. אויף דער זשעראמסקי גאס האט מען אנגעשטעלט צוויי הילכער'ס: א פעפעסישער און אנ'אזאנישער. ביידע האבען זיך פערשריגען און געמאכט קולות. פון איינעם פון זיי האט זיך צוו. אנד. אויך געשיט פעך און שוועבעל אויף יודען.

אויך דער יודישער פראנט האט זיך נישט געהאט וואס צו פערשעמען. די יודישע פארטייען האבען געארבייט אויף אלע כלים. געפאהרען אויף דראזשקעס און געברענגט פיעל וועהלער צו די אורנעס; גאר טעטיג איז געווען דער בונד. מ'האט געשמועסט, אז ער האט אבגעדינגען אלע יודישע דראזשקאזשעס; וואהל-לענטעס אויף די באלקאנען און אויפרופען כחול-הים.

ביים בירגערליכען בלאק האט זיך געטהון אויף טיש און אויף בענק. חוץ אויפרופען, וואל-נומערלעך און עקסטראטעלעגראמעס. ס'האט זיך אויך בעוויזען א רבי'שער אויפרוף. דאס האט דער רבי ר' יאנקעלע ארויסגעגעבען א קול קורא צו די וועהלער, אז זיי זאלען שטימען פאר בארמייסטער'ן. די רבי'שע סגילה ווייזט אויס האט געהאלפען...

א סך יודישע שטימען זענען אנגעגעבען געווארען פאר די פ. פ. ס. אין דער ערשטער רייהע האבען דאס געטוהן די יודען פון יענע געגענדען, וואו די שאנסען אויף יודישע מאנדאטען זענען געוועזען צווייפעלהאפטע אדער אינגאנצען האפנונגסלאזע. צו דעם זענען שפעטער צוגעקומען שטימען פון אנדערע יודען. דאס איז געשעהן דאן, ווען ביים בירגערליכען בלאק האט זיך אנגעהויבען די „חתונה" מיט אנפייפען איינער דעם צווייטען, מיט די טרויעריג בערימטע וואהל-נומערלעך, וואס יעדער איינער האט ארויסגעלאזט ביחידות. דאס האט אויפגערעגט די יודישע וועהלער ביז גאר און אלס פראטעסט, ווי אויך זעהענדיג, אז פון דעם וועט קיין גוט'ס נישט ארויס, האבען זיי געשטימט פאר די פ. פ. ס.

דער יודישער אנטייל אין די וואלען איז געווען א מאסענהאפטער. עס האבען אבער אויך נישט געפעהלט א סך, וואס קומענדיק צו דער אורנע, האט מען זיי געזאגט סטאפ: נישטא אזא נאמען. דאס איז געווען דערפאר, ווייל זיי האבען נישט פיגורירט אין די וועהלער-רשימות. די דאזיגע וועהלער זענען פריהער נישט געקומען קאנטראלירען, און קיינער פון די בלאקען איז נישט געקומען צו זיי זאגען: ר' יוד, געהט רעקלאמירט, ווייל איהר שטעהט נישט פערשריבען אין דער וועהלער-ליסטע. אין טאג פון די וואהלען, האט מען יא געטראפען צו זיי אהיים, ווען מ'האט זיך גענויטיגט אין זייערע שטימעלעך..·

אויף א גענויען רעזולטאט פון די וואהלען האט מען געווארט ביז נעכטען 4 אזייגער בייטאג. ביז דאן זענען ארומגעגאנגען פערשידענע ווערסיעס. איינע פון זיי איז געווען: פ. פ. ס. 21; „אזאן" 17; ענדעציע 1; „בונד" 5; „פועלי ציון" 2 און דער בירגערליכער בלאק 2: משה ראטענבערג און בארמייסטער און, אז ארום 1 מאנדאט געהט א גראנגעל צו וועמען ער זאל געהערען.

דער ענטגילטיגער רעזולטאט שטעלט זיך פאר אזוי:

פ. פ. ס. 19 מאנדאטען;
„אזאן" 18;
ענדעציע 1,

בירגערליכער בלאק 3: ד"ר פאסטמאן, מ. בארמייסטער און יונה זילבערבערג;

דער פעראייניגטער בלאק פון „בונד". קלאסען-פעראיינען און האנדווערקער פון רוויינסקא 1 —7: איגנאצי גאלדבערג, שטיינאוויטש, מאיר קאפלאן, אברהם'לע פינקעלשטיין, בעריש סאווע, וואלף פייגענבוים, קראקאווסקי.

די פ. פ. ס. האט געהאט מיט 6000 שטימען מעהר ווי דער כאדעקישאזאנישער בלאק.

דער דורכפאל פון יודישען בירגערליכען בלאק

דעזארגאניזאציע און הפקרות אויף דער יודישער גאס — אין נאמען פון אחדות געבוירען געווארען, אין נאמען פון בענקעל = כאפעלעך פערלוירען געווארען —

דער פאטאלער שפיל פון אריבערוואַרפעלעך — „צירק-וואלקעס" און דער רעזולטאט: פון 8 ראטמענער אראבגעפאלען אויף 3.

אונטערן לאזונג פון אחדות איז בעשאפען געווארען דער אלגעמיינער יודישער בלאק; מיט'ן כוח פון איינהייט האט מען אריינגעצויגען פערשידענע פארטייען און ארגאניזאציעס אין פעראייניגטען בירגערליכען וואל-בלאק. ווער איז דארט נישט געווען פערטרעטען? — ביידען ציוניסטישע ארגאניזאציעס (זשעראמסקי 25 און טראוגוטטא 55) אגודה, מזרחי, קליינהענדלער-פערבאנד, רעוויזיאניסטען, קאמבאטאנטען, וויזא, און די האנדווערקער פון וויסאלדא מיט זייערע צעכען.

אזוי איז עס געווען פארטעל און אלס אזעלכער איז ער אנגעגאנגען אויף דער בירגערליכער יודישער גאס.

לויט דעם אויבענאויסגערעכענטען צוזאמענשטעל פון אזא ברייט-פערצווייגטער פעראייניגונג, איז געווען צו ערווארטען, אז דער בירגערליכער בלאק וועט ברענגען א פערהעלטניסמעסיגען רעזולטאט, אדער לכל הפחות איינהאלטען זיין פריהעריגע צאהל מאנדאטען. (8 מאנדאטען האט ער געהאט אין פריהעריגען שטאדט-ראט) דאס כסדר'דיגע טראמייטערען וועגען יודישער אחדות, וועגען כלל-ישראל איינהייט, וועגען טובת-הכלל, דאס כסדר'דיקע אפעלירען צו די נאציאנאלע און רעליגעזע געפיהלען — דאס אלץ האט געקענט שאפען דעם איינדרוק, אז דער פעראייניגטער בלאק איז פאקטיש דער אויסדרוק פון יודישען בירגערטום פאר וועמען ער איז זיך גרייט מקריב צו זיין, נישט אויסען-זייענדיג דערביי זיינע פערזענליכע אינטערעסען און עגאאיסטישע ציעלען.

אזוי האט זיך לפנים אויסגעוויזען ביז'ן פערגאנגענעם שבת.

אבער וואס האבען די לעצטע צוויי טעג פון די וואהלען בעוויזען? —

די לעצטע צוויי טעג פון די וואהלען האבען בעוויזען, אז די אלע לאקריץ-זיסע רייד פון אחדות און איינהייט זענען געווען איין גרויסע קייט פון שקר בלאף און פאלשקייט. די לעצטע צוויי טעג האבען בעוויזען, אז מיט'ן שם המפורש פון נאציאנאלער אחדות, האט מען אין פאראויס געפלאנט איינער דעם צווייטען אריבערצווארפען, אריינצונארען אין זאק אריין, אינטערצושטעלען פיסלעך, זיך געגענזייטיג צו פערהאנדלען, צו פערשאכערען, גרייט אבצוטהון כל-ראס בייז און געמיינקייטען — אבי צו כאפען א בענקעל פאר זיך.

אט אזוי איז שענדליך דעמאסקירט געווארען דער פרצוף פון די בלאק-לייט וואס האבען כסדר געטאראראמט און געפויקט וועגען יודישער אחדות.

מיר ברענגען איניגע „בלומעלעך" וואס וועלען שוין אליין גענוג רעדען פאר זיך:

אין 6-טען וואהל-קרייז, וועלכער נעמט ארום די גאסען: זשעראמסקי, וויטאלדא, פיעראצקי און נאוואגראדסקא, האט דער בירגערליכער בלאק געהאט אנ'אבמאך אז דארט זאלען פיגורירען אויפ'ן ערשטען ארט משה בארמייסטער און אויפ'ן צווייטען ארט רפאל האלצקענער. פלוצלינג אבער, מיר נישט, דיר נישט, האבען זיך א שיט-געטהון אין יענעם ראיאן וואהל-צעטלעך מיט פערשידענע נעמען. אויף איין וואהל-נומערעל האט פיגורירט בלויז בארמייסטער, עלעמינירענדיג דעם צווייטען קאנדידאט — האלצקענער'ן; דאגעגען האט זיך בעוויזען א צווייט שטים-צעטעל מיט האלצקענער'ן אלס ערשטען קאנדידאט און ארויסלאזענדיג דעם נאמען בארמייסטער.

אויף א דריט וואהל-צעטעלע האבען שוין יא ביידע פיגורירט, אבער מיט די פיס קאפויער: ווער ס'האט געברויכט געהן פון אויבען, איז געלעגען פון אונטען און פערקעהרט. ס'האט אויסגעזעהן ווי צירק-וואלקעס, ווי אמאהל ליגט דער „ריעז" פון אויבען און אמאהל, ווען ס'לוינט זיך — פון אונטען.

עהנליכע „וואלקעס" זענען פארגעקומען אין 7-טען וואהל-קרייז, וועלכער נעמט ארום די גאסען: וואהעל, גראדסקא, מאלא, זשינטניא, מאניושקי, פילסודסקי, פיעקלע, טראוגוטטא א. ז. וו. דארט האט לויט'ן אבמאך געזאלט געהן אויפ'ן ערשטען ארט ד"ר פאסטמאן און אויפ'ן צווייטען ארט לייביש מענדעל זיסערמאן.

אבער פלוצלינג ניע-האצע, ניע פלאצע האט זיך אויך דארט אבגעשפילט די זעלבע סצענעס פון אריבערווארפען איינער ;'עם צווייטען: אויף איין אויפלאגע וואהל - צעטעלעך איז ערשינען ד"ר פאסטמאן אליין אהן זיין פארטנער — זיסערמאן; דאגעגען אויף א צווייטע אויפלאגע וואהל-צעטעלעך איז ארויס אויפ'ן ערשטען ארט לייביש מענדעל זיסערמאן און אויפ'ן צווייטען ארט — ד"ר פאסטמאן.

אזוי ווי דאס „פובליקום" האט, ווייזט אויס, נישט געהאט די געהעריגע אטראקציע, איז ראפטום ארוים אויף דער ארענע א „טשארני מאסקע" א. נ. סעדערמאן, וועלכער האט זיך ארויסגעריסען פון דער פיערטער רייהע (געשטאנען אויפ'ן 4-טען ארט) און „געלעגט" זיסערמאנ'ען אויף די „לאפאטקעס" — אויפ'ן צווייטען ארט און ד"ר פאסטמאנען אריבערגעווארפען איבער דער „באריערע" און אליין געבליבען אויפ'ן ערשטען פלאץ.

אויך אין 4-טען וואהל-קרייז, וועלכער נעמט ארום די גאסען: רוויינסקא, קאשאראווא, די רייטשעל, מאלטשעווסקי, קילינסקי א. ז. וו. — האבען לויט'ן „טראקטאט" פון בלאק געברויכט פיגורירען אויפ'ן ערשטען ארט יונה זילבערג; אויפ'ן צווייטען ארט — משה לוקסענבורג און אויפ'ן דריטען ארט יחיאל לעשטש. אבער אויך דא זענען געשעהן „נסים". אויף איין צעטעלע איז געווען זילבערבערג און זיינע פארטנערען און אויף א צווייט צעטעלע איז ארויסגעשפרונגען דער דריטער קאנדידאט לעשטש — אויפ'ן ערשטען ארט.

אויב די דאזיגע אקראבאטישע קונצען זענען געווען ווייניג, האט מען חוץ דעם ארויסגעלאזט „טעלעגראמעס": צו די יודישע וועהלער פון 4-טען וואהל-קרייז: דער קאנדידאט יחיאל לעשטש קאנדידירט אלס ראטמאן על פי טעות אהן וויסען פון פעראייניגטען בלאק; אונטערגעשריבען זענען געווען אויף דער טעלעגראמע: זילבערבערג, זיסערמאן, מיכאל ריכטמאן, מ. בארמייסטער.

דאס אלץ איז געשעהן דעם לעצטען שבת און א האלבען זונטאג — אין טאג פון די וואלען. שפעטער זונטאג דריי אזייגער בייטאג נאך דעם ווי ס'זענען געווארען „אבגעקאכט" א סך הונדערטער יודישע שטימען צוליב דער דאזיגער וואקכאנאליע פון דעזאריענטירען דעם וועהלער-עולם — האט מען געשלאסען א שלום-פאקט. מ'האט דעם פון פריהער ארויסגעווארפענעם פון חדר — לעשטש, צוריק אריינגענומען אין דער חברה. אבער ליידער איז שוין געווען צו-שפעט. דער בירגערליכער עולם האט זיך דערקענט אויף די מיאוסע און שענדלעכע וואל-מאכינאציעס און מ'האט זיי געוויזען די טיר.

אט אזוי האט מען געמאכט שבת פאר זיך און מ'האט צעטרענצעלט און צעשאסטערט די יודישע אחדות און נאציאנאלע געפילען אויף קליין-געלד, אויף בענקעל-כאפעריי, קליינלעכע אמביציעלעך און פערזענליכע כיבודים. די פרוכטען פון דעזארגאניזאציע און דעמאראליזאציע האבען געשניטען אנדערע — די יודישע שונאים.

אין סאמע יודישע קווארטאלען, וועלכע זענען בעוואהנט פון געדיכטע און קאמפאקטע יודישע מאסען, האט דער בירגערליכער בלאק בידים בעוואוסזיניג צעבערקעלט און צעבראכען די יודישע שטימען, וועלכע זענען געגאנגען מעהר, ווי אויף לאיבוד — פאר שונאי ישראל...

אזא מעשה-נבלה געשעהט דאס ערשטע מאהל ביי אונז אין ראדאם.

ווער איז דאס דער שולדיקער, ווער זענען די שפעד, די איניציאטארען פון אזעלכע שענדלעכע קונצען-מאכערייען — אויף דעם וועט נאך קומען א קלארער ענטפער, וואס וועט אויפדעקען די דאזיגע מיאוס'ע הינטער-קוליסען-פאליטיק. דערווייל טוהט זיך אין די רייהען פון בירגערליכען בלאק חושך. איינער לעגט די בייגעל אויפן צווייטען; איינער דעם צווייטען איז חושד אין גורם זיין צו אזא וויסטע מפלה, און אלע צוזאמען ווארפען ארויף די שולד אויף זייער גוט-בעצאלטען סעקרעטאר. יעצט זאגען זיי, אז דאס דאזיגע סעק-

(סוף אויף זייט 6)

קינא טשאר
Kino CZARY
פון מאנטאג דעם 22 מאי אין קינא „טשאר"
„התקיעת כף"
«Slubowanie»
עם שפילען
זיגמונט טורקאוו (די ראל פון אליהו הנביא) קורט קאטש — דינה האלפערן — בערטא ליטווינא — עסטא פערלמאן — י. גרודבערג — מ. באזשיק — ש. פאספעל — ס. ליפמאן מ. אפטנהיים א. א.
היינט און פרייטאג הויבט זיך אן דער ערשטער סעאנס 5 נ.מ. אין ביידע טעג יום-טוב און שבת הויבט זיך אן דער ערשטער סעאנס פון 12 בייטאג.

דער טרויעריגער שבועות אין ראדאם.

צוויי תליות אין קאפטור וואלד

היינט 24 יאהר איז עס געשעהן.

א טרויעריגער שבועות איז דעמאלט געווען

ס'איז געווען באלד נאכ'ן אויסברוך פון דער וועלט-מלחמה. אויף די שלאכטפעלדער, אויף די פאזיציעס איז געווען א מבול פון פייער. יודען האבען געקעמפט אין אלע ארמעען, זענען געפאלען אויף אלע פראנטען און די, וואס זענען געבליבען אין דער היים, זענען אויסגעשטאנען צרות און גרויסע פיין.

אונזערע ברידער זענען אומגעקומען אויף די שלאכט-פעלדער פון פייער און שווערד און נישט ווייניג זענען אומגעקומען אויף די תליות אין די וועלדער; א סך זענען געפאלען אלס קעמפער און נישט ווייניג זענען געווען אומשולדיגע קרבנות, וואס מ'האט אומגעבראכט צוליב בובולים.

כמעט אין יעדער שטאדט און שטעדטעל זענען געווען יודישע קרבנות פון מלשינות, וואס בייזע צינגער האבען אויף זיי אויסגעטראכט.

אויך ראדאם איז אין דער הינזיכט נישט געשוינט געווארען. אויך ראדאם האט צו פערצייכענען געוויג יודישע קדושים פון יענער צייט.

משה גאלדבערג און קדיש ווייל. אזוי האבען זיי געהייסען די צוויי יודישע קדושים, וואס זענען פער'משפט געווארן מיט 24 יאהר צוריק צו הענגען, דורכ'ן רוסישען פעלד-געריכט. ביידע זענען זיי געווען חברים און ביידע זענען זיי געווען יונגע יודישע בחורים צו 20 יאהר אלט.

משה גאלדבערג תאט געארבייט אין דער דרוקעריי פון ר' מאיר צוקער אויף דלוגע. און קדיש ווייל האט געארבייט אויף זעלבען הויף ביי א שניידער. מחמת שכנות און אויך וואס גאלדבערג האט זיך געקליידט ביי ווילס שעף, איז צווישען די דאזיגע צוויי יונגעלייט אנגעקניפט געווארען חברישע בעציהונגען אויף אייביג: צוזאמען געגאנגען אונטער דער תליה, צוזאמען געשטארבען און אויך נאהנט ליגען זיי קבר ביי קבר.

עס האט פאסירט מיט די צוויי יונגע ביימער א מערקווירדיגע, ממש פאטאלע געשיכטע.

דאס איז געשעהן אין יאהר 1915, אין דער צייט פון שטורם און דראנג; אין די בלוטיגע טעג פון דער אייראפעאישער קריג. די רוסען זענען שוין געהאט ארויס און ווידער געקומען צוריק אין שטאדט אריין. נישט ווייט האבען געדונערט דעם שונא'ס הארמאטען, די דייטש-עסטרייכישע ארמיי האט שוין געהאט פערנומען א גרויסען שטח פון דער פוילישער ערד, אבער פאניע האט נאך געוואלט אריינכאפען א פאבאר דא אין ראדאם פון די יונגעלייט אין מיליטערישען עלטער. קדיש ווייל איז דאן געשטאנען פאר אזא פריזיוו-קאמיסיע, וואס האט איהם געשיקט אין שפיטאל אריין, אין דעם צייטווייליגען איינגעארדענטען לאזארעט אין דער דאמאלסדיגער רוסישער גימנאזיע אויפן רינעק (היינט איז דארט די באהן-דירעקציע.)

8 טעג פאר שבועות האט מען דעם לאזארעט איבערגעטראגען אין מיליטערישען שפיטאל אריין אויף קאזשעניצער גאס. ס'איז שוין געווען א כאאס און פאניע האט זיך געגרייט אויף יעדען פאל צו עוואקואציע און צו דעם צוועק געוואלט אלץ קאנצענטרירען אויף איין ארט. קדיש האט אויסגענוצט דעם כאאס און ווען מ'האט איהם מיט די איבריגע קראנקע איבערגעפיהרט ביינאכט פון רינעק אויף דער קאזשעניצער גאס, איי ער געגאנגען פליטה און פערשווינדען געווארען.

צומארגענס האט מען פלוצלינג גערופען ר' מאיר צוקער צו דער רוסישער זשאנדארמעריע, וואו מ'האט אים פערהאלטען. ווען משה גאלדבערג איז געגאנגען פרעגען פארוואס מ'האט ארעסטירט זיין שעף (גאלדבערג האט געקענט רוסיש און זיין שעפאווע האט איהם געבעטען ער זאל געהן זיך דערוויסען) האט מען איהם דארט געפרעגט ווי ער הייסט. ווען ער האט אויפגעגעבען זיין נאמען, האט מען איהם ערקלערט, אז די זשאנדארמעריע זיכט איהם טאקע און אויב ער וועט זאגען וואו זיין קאלעגע קדיש ווייל איז, וועט מען איהם בעפרייען. גאלדבערגס פאטער ר' חיים איז געלאפען אויפזוכען קדיש'ן, וועלכער, דערהערענדיג, אז מ'האט זיין חבר משה ארעסטירט צוליב אים, און, אז ער וועט זיך מעלדען, וועט מען יענעם בעפרייען — איז תיכף אוועק אין דער זשאנדארמעריע, וואו מ'האט איהם ברייט אויפגעכאפט און אויך ארעסטירט. זענען שוין געזעסען אלע דריי: צוקער, גאלדבערג און ווייל.

אין שטאדט איז געווארען א גערודער: מ'האט ארעסטירט דריי יודען און מ'ווייסט ניט וואס און ווען. מ'ווייסט נאר בלויז, אז אלע דריי דראהט א גרויסע סכנה. ס'איז געווען אין יענע מורא'דיגע צייטען, ווען פאר א ליאדע קלייניקייט האט מען בעצאהלט מיט'ן לעבען. פאניע האט געליטען איין מפלה נאך דער צווייטער און וואס גרעסער זיינע מפלות זענען געווען, וואס מעהר ער האט געקריגען אריינגעצייל'ט פון די דייטשען, אלץ מעהר האט ער זיך געטשעפעט צו די יודען, פערשרייענדיג זיי אלס שפיאנען. און, אז דעריבער פערשפילט ער, ווייל די יודען האבען פערשפרייט א שפיאנאזש-נעץ און גיבען אויס אלע סודות דעם שונא זיינעם. האט מען מעחר ניט געברויכט, נאר א ליאדע שארעך — און שוין איז דער יוד געווען דאס כפרה-הינטעל און אהן א געניער חקירה ודרישה האט מען אים ארויפגעצויגען אויף א בוים און אויפגעהאנגען. צעהנליגער יודען, אומשולדיגע, זענען דאן אויף די שפיצען בוימער אין די פוילישער וועלדער געהאנגען געווארן.

די רוסישע אכזרים האבען געארבייט מעשים; די ניקאלאיעוויטשעס מיט די עווערט'ס האבען געווארפען אנ'אויג אויף יודען און אלס די גענעראלער, די פעלד-מארשאלען, וואס האבען געליטען ווייסטע מפלות, האבען זיי זיך געזדעקט מיט יודישע קעפ.

אזעלכע קרבנות זענען אויך געווען די צוויי ראדאמער בחורים.

ליגענדיג אין צייטווייליגען שפיטאל אויפן רינעק, האט קאדיש ווייל אנגעשריבען א יודיש בריוועלע צו זיין פריינד משה גאלדבערג. אנפרעגענדיג איהם: ווען קומט דער פעטער וועלוועלז

ער האט דאס בריוועלע שוין נישט בעוויזען ארויסצושיקען, ווייל די זעלבע נאכט האט מען איהם איבערטראנספארטירט אויף דער קאזשעניצער גאס און ע"ר האט עס איבערגעלאזט הינטערן קישען. צומארגענס, ווען מ'האט צוגערוימט, האט מען דאס בריוועלע געפונען. און אזוי ווי ער איז געהאט אנטלאפען האט מען דאס בריוועלע איבערגעגעבען די זשאנדארמעריע.

דאס בריוועלע איז געווען אדרעסירט צו מאיר צוקער, אז דארט זאל מען עס איבערגעבען זיין חבר גאלדבערג, וועלכער האט דארט געארבייט. איז מען קודם כל אוועק צו צוקער'ן און אזוי נאך איז מען געגאנגען פון איינעם צום צווייטען. איז וואס איז דארט געשטאנען אזעלכעס אין דעם יודישען בריוועלע?

קדיש ווייל, וועלכער איז געווען א פריזיוניק און האט געציטערט, אז מ'זאל איהם נישט צונעמען און שיקען אויפן פראנט, האט געפרעגט זיין קאלעגע ווען עס קומט דער פעטער וועלוועל. וואס איז אויסגעטייטשט געווארען דורך די איבערזעצער, אז וועלוועל מיינט מען ווילהעלם; ס'הייסט אלזא, אז ער האט זיך געפרעגט, ווען עס קומט אריין דער דייטש. פון דעם האט מען געמאכט א גאנץ צימעס, אז קדיש ווייל מיט משה גאלדבערג זענען שפיאנען.

ווען מ'האט קדיש'ן רעווידירט און געפונען ביי איהם נומערען פון א שניידער-מאס, פערשריבען אין זיין ביכעלע דא האט שוין די זשאנדארמעריע, דעם צאר'ס ניקאליי'ס חכמים, „בפירוש" איינגעזעהען, אז דאס איז א גאנצער פלאן מיט געהיימע שפיאנאזש'ס - צייכענ'ס.

דאס זענען געווען די „פעסטע דאוואדען" וואס אויף זייער יסוד האט מען אוועקגעזעצט אין ראדאם אנ'עקסטרא פעלד-געריכט, וואס האט פער'משפט די צוויי יונגע בחורים צו הענגען און צוקער'ן אויף א „וויסילקע" פון ראדאם אויף 4 יאהר.

דער משפט איז פארגעקומען דעם צווייטען טאג שבועות און צומארגענ'ס אסרי-חג, 6 פארטאג האט מען משה גאלדבערג און קדיש ווייל אויפגעהאנגען אין קאפטור-וואלד.

די שטימונג יענעם שבועות אין ראדאם איז געווען א תשעה-באב'דיגע. די גאנצע שטאדט האט בעוויינט די צוויי יונגע קדושים מיט ביטערע טרעהרען.

א. ל. פינעס

פעליקס פרידמאן — דער דיכטער פון קאליר.

פעליקס פרידמאן

— ווו ליגט דער כח, אייגנארט און אריגינאליטעט אין פעליקס פרידמאנס שאפען?

— קודם-כל אין דער פארב! די פארב איז דער פארכישופטער אינסטרומענט, מיט וועלכען דער קינסטלער שפילט אויס זיין „לארגא מאעסטאזא". איך וואלט געזאגט: אויף פרידמאנס לייווענט קומט פאר א וואקכאנאליע-טאנץ פון פארב און קאליר, טענער און האלב-טענער. ס'איז א סימפאניע פון א פארכישופטער קאלאריסטיק. און דאס מערקווירדיקסטע דערביי: דער וואקכאנאליע-טאנץ פון קאלירען שפילט זיך אפ אין דער אטמאספער פון א וואונדערבארער הארמאניע. טענער דערגענצען זיך און פארוויגען זיך געמיינזאם אין א קאמפאזיציאנעלער און סינטעטישער גאנצקייט. ווי א מכשף באצווינגט דער קינסטלער די מאלערישע שפע, וואס גיסט זיך ווי א ים איבער די ברעגן פון זיין לייוועגט. פרידמאנס קינסטלערישע אינדיווידואליטעט האלט איין דאס גלייכגעוויכט און די הארמאניע אין דער ברייטער גאמע פון קאלאריסטישע קאנטראסטען. קלאר, אז פאר פרידמאנען איז דער קאליר נישט בלויז אן עסטעטיש-אפטישע עמאציע. דער דאזיגער מאלערישער וואלאר איז פאר דעם קינסטלער שטימונג, מוזיקאלישער רעזאנאנס, פאעטישע וויזיע, וויזיע פון אומרויק, קוואלענדיק בלוט, וויזיע, וואס דערהויבט זיך אין איהרע פארשידענע צמפפינרונגס - פאזען און עמאציאנעלע וויברירונגען צו דינאמישער פאטענץ פון ראפינירטער קונסט — צו דער ספעציפיש פרידמאנישער.

אט פארוואס האט דער קאליר ווי א מאלערישער קרעדא און איינציגער מיטל פון ארויסזאגען זיך, נישט אפגעטעמפט אין פרידמאנען דעם סענסואליסטישען צוגאנג צו לעבענס-רעאליטעטען און ווירקלעכקייט, ווייל דער קאליר אי'ז דער לעבענס-עליקסיר פון זיין מאלערישער קאנצעפציע, בעסער געזאגט: די סטיכיע, וואס פארמירט און דערהויבט אינהאלטלעך דאס בילד צו שלמות, קאמפאזיציאנעלער גאנצקייט און סינטעטישער קראפט.

פרידמאנס בילדער אטעמען מיט א רעאל לעבען. זיינע פארטרעטען, שטיללעבענס, בלומען, אקטען און קאמפאזיציעס רעדען צו אונז אויף א קלארער, ג'זונטער און מענשליכער שפראך. דו בלייבסט שטיין פאר א לייוועגט „בלומען" און פיהלסט זייער פארוויגענדיגען אראמאט; קוקסט זיך איין אין אן אקט און עס אנטפלעקט זיך פאר דיר דער סוד פון נאטור-יצירה און נאטור-שענקייט. אין דעם פארטרעט פון א פרוי בעקומט ארויס פרידמאן דאס אייביגווייבליכע, די סעקסועלע פינעזיע און רייך; אין דעם פארטרעט פון מאן בעמיהט זיך דער קינסטלער אריינצודרינגען אין דער פסיכיק און נשמה פון אויפגעמאלטען אביעקט.

עפעס א קאסמישער אטעם רוהט אויף פרידמאנס לייוועגטען. אט די אונז נאהנטע און דאך אזוי ווייטע קאסמישקייט, וואס שאפט אינטימע שטימונג און פאעטישע פער'חלומ'טקייט, דאס שפיעל מיט א גאמע פון דער שטילסטער מוזיקאלישער קלאוויאטור. דער עטערישער וואַרימער פלואיד, וואס פליסט פון דעם קינסטלערס בילדער, דערנענטערט דיך צו נאטור און לעבען אין זייער דערהויבענער שיינקייט, ריכטיגער: צו זייער אור-שענקייט.

און דאס כאראקטעריסטישע: יעדעס בילד איז א דאנק דעם פערשידענארטיגען קאליר-עקסטראקט אן אפגעשלאסענע וועלט פאר זיך, מיט אן אייגענארטיגער לעבענס-לאגיק און אינערליכער געזעצטקייט. אט ווי ס'שטעקט די אריגינעלע קונסט פון פרידמאנען!

לאמיר מאכען א קליינעם שפאציר איבער פרידמאנס בילדער.

אט זענען בלומען „גלאדיאלוסען". רויטער קאליר באדט זיך אין גרינע און בלויע טענער.

גרינליכע פעאניעס אויף א בלויען טישטוך. א דרייסטע מאלערישע קאנצעפציע. א פיינע אויפלעזונג פון פארבען-קאנטראסטען.

דריי מאסקעס: א ווייסע, געלע און רויטע. דער גאנצער פאהן פון בילד איז געהאלטען אין א רויטען טאן, אזוי, אז אפילו די ווייסע מאסקע שטראהלט מיט רויטקייט. אין די דאזיגע מאסקעס ליגט א סך מענשליכער אויסדרוק. זיי זענען כאראקטעריסטיש אין דער בעוועגונג.

אויף דריי לייוועגטען זעהט מען דעם זעלבען מאדעל: אן אנציינערדיגער זקן. אינטערעסאנט אבער, אז אויף יעדן בילד איז דער געמאלטער אביעקט אנדערש, דריקט אויס אן אנדערען געמיט-צושטאנד. פרידמאן איז שטארק נוטה צו פסיכאלאגישער פערטיפונג פון זיינע מאדעלען.

דער פארטרעט פון פרוי פ. איז סובטעל אין דער מאלערישער אויפפאסונג. א אינטערסאנטע בעהעפטונג פון די קאלירען-ווייסער זומער-מאנטעל, ראזער פנים און רויטע בלום.

און אט איז א גרויס בילד, א שטיללעבען: קרויט, מייערן, אוגערקעס, קאלאפיאר, בוראקעס און פאמידארען. אלץ איז אויפגעפאסט אין א גרינליכער פארבען-גאמע, דערביי אבער אזוי טאנירט, אז קיין שום פלעק זאל זיך נישט ארויסרייסען פון דער גאנצקייט אפילו די רויטע פאמידארען לויכטען מיט דער גרינליכער קאלאריסטיק. דאס בילד ריהרט און אימפאנירט מיט דער פשוטקייט פון קאמפאזיציע און פארבען-הארמאניע. די „פראזאישע" עקספאנאטען ווי ברויט און מייערן, אטעמען מיט פיעל ווארימקייט און שענקייט א דאנק דעם קינסטלערס אינטימער בעציהונג צו נאטור.

פרידמאן איז אן אומרוהיגע נאטור. זיין קינסטלערישער וועג איז דער וועג פון כסדר'דיגער מיה און זוכענישען פון נייע מאלערישע אמת'ן, דורכגעזאפט מיט די שענסטע טראדיציעס פון די וועלט-מייסטערס, אנטפלעקט פרידמאן זיין אינדיווידועלע פיזיאנאמיע אין אן אייגענארטיגער קונסט, אן אויסגעפיבערטע און אויסגעטראגענע אינ'ם אייגענעם בלוט.

פעליקס פרידמאן — יואנקא

פון רעדאקציע.

אונזערע לעזער האבען שוין געהאט א מעגליכקייט צו זעהען אויף די שפאלטען פון אונזער צייטונג עטליכע רעפראדוקציעס פון פעליקס פרידמאנס בילדער און זיינס אן אפהאנדלונג וועגען פערשטארבענעם גאבאוויטש'ן.

איצט ווילען מיר מיט פרייד מודיע זיין, אז פעליקס פרידמאן איז געווארען אונזערס א שטענדיגער מיטארבייטער.

שוין אין קומענדיגען נומער קומט אן ערנסטע אפהאנדלונג וועגען די צוויי טאלענטירטע מאלער, קארנבליט און נוסבוים.

מאיר הערץ

זיי זענען געגאנגען צו קבלת-התורה

(שבועות-מעשה'לע)

(ענדע)

דא איז אויפגעשטאנען איינער פון פירשט'ס ראטגעבער און אזוי גזאגט:

— איך האב אנ'עצה, גרויסער פירשט!

— פערוועהרען די יודען צו דאווענען און צו היטען זייער תורה. חוץ די פריהערדיגע גזירות, זאל מען זיי פערוועהרען צו געהן אין שוהל. זייער כח איז אין מויל. עס שטעהט געשריבען אין זייער תורה: הקול קול יעקב. אז זיי קומען זיך צונויף און הייבען-אויף צוזאמען א געשריי, קאן דאס געשריי און דאס געוויין זייער'ס שפאלטען הימלען. די יודען זענען קלוג. זיי שרייען אזוי לאנג, ביז זיי כאפען פינקט אזא מינוט, ווען מען קאן ביים הימעל אלץ פועל'ן. זיי שטעהען אזוי לאנג, אין די שוהלען ביז זיי זענען מכוון די גוטע רגע, און דאן בעטען זיי טאקע אלץ אויס, און אלע גזירות ווערען בטל. אט דערמיט, גרויסער פירשט, ערקלערט זיך, וואס דיין ווילען איז שוואך געווארען און וואס דו האסט נישט מעהר קיין מאכט דיינע גזירות אויסצופיהרען. דיין הארץ לאזט דיך נישט טהון דאס, וואס דיינע אייגענע הענד האבען אונטערגעשריבען. — פאלג מיך, און זאל מען זיי נישט לאזען זיך צונויפקומען אין זייערע שוהלען — וועסטו זעהן, אז זיי וועלען זיין פערשפילט און וועסט זעהן, אז מיר וועלען פון זיי איינמאל פאר אלעמאל פטור ווערען. איצט איז פונקט ערב-שבועות, דער יום-טוב, ווען זיי האבען בעקומען די תורה אויפ'ן בארג סיני און דערגאנגען דארט אלע סודות, ווי אזוי אבצושרייען גזירות — נו, איז טאקע פונקט גוט. גראד איצט נעם זיי צו דאס געוועהר פון די הענד.

די עצה איז אלעמען וואויל-געפעלען, און א צווייטער יועץ האט צוגעגעבען:

— מען טאר נישט פערשפעטיגען איין מינוט. יעדען שבועות נעמען אויף זיך די יודען, צו האלטען די תורה א גאנץ יאהר וועלען מיר זיי דאס מאהל שטערען און באלד נישט לאזען ווערען קיין יודען; וועט שוין ממילא זיין לייכטער ארויסצורייסען פון זיי אויך אנדערע מצוות, ווי שבת היטען וכדומה.

האט מען אין הויף בעשטימט א סעודה צו מאכען פונקט אום שבועות. יועץ! די שוהלען וועלען זיין געשלאסען. און אויפ'ן באל האט מען פערבעטען אלע שררות פון ארום, זיי זאלען זעהן, וואס מען האט אויפגעטהון, און דערנאך אהיימפאהרענדיג זאלען זיי פונקט אזוי זיך נוהג זיין מיט זייערע אייגענע יודען.

האבען יודען דעמאלט געהאט א פערשטערטען שבועות: גראד ערב שבועות מוזען זיין די שוהלען געשלאסען און קיין יודען טארען זיך נישט דערוועגען צו שטעלען דארט א טריט. מען טאר אפילו נישט זיך צונויפקומען אין איין שטוב דאווענען, און אויב עס וועט אזוינס טרעפען, וועט מען קריגען געשמיסען אויפ'ן הוילען לייב. דער הויף האט ארויסגעשיקט ספעציעלע שומרים אכטונג צו געבען, צי דער בעפעהל ווערט פינקטליך אבגעהיט.

דארף זיך מאכען. אז אין איינעם אזא שטעדטעל, וואס האט געהערט צו יענעם שררה, זענען פונקט אנגעקומען פון זייערע וואנדערונגען דער רבי ר' מלך מיט זיין ברודער, דער רבי ר' זישע. ווען די צוויי פרעמדע אורחים האבען געוואלט געהן אין שוהל, האבען די שוכריכ זיי נישט צוגעלאזט. זענען זיי געגאנגען ווייטער. האבען זיי נישט בעגעגענט קיין איין יוד אין די שמאלע געסלעך פון שטעדטעל. האבען זיי זיך געוואונדערט און זענען אוועק צום רב. דארט האבען זיי זיך דערוואוסט וועגען דער גזירה. דאן האט זיך דער רבי ר' זישע אני-דערגעווארפען אויף דער ערד און האט זיך צעוויינט ווי א קינד:

— רבונו של עולם, וואס שווייגסטו? מיר פערמאגען נישט מעהר ווי איין תורה, מיר האבען נישט קיין לאנד און מיר האבען נישט קיין היים. אין לנו שיור רק התורה הזאת! און איצט לאזט מען אונז די תורה אויך נישט מקבל זיין? וואס וועט זיין אהן דער תורה? וועט די וועלט א קיום האבען? איינס פון די ביידע: אדער גיב אונז צוריק די תורה, אדער ברענג-אום די וועלט!

דער רבי ר' מלך האט געשמייכעלט, איז צוגעגאנגען צום ברודער, דעם בעל-בכי, איהם אויפגעשטעלט אויף די פיס און געטרייסט:

— זארג נישט, זישע, ס'וועט נאך נישט זיין אזוי ווי זיי ווילען. דער עיקר: זיך נישט מיאש זיין. שטעה-אויף, זישע, לאמיר ארויספיהרען אלע יודען הינטער'ן שטעדטעל, ווייט אויפ'ן פעלד. — דארט איז דא א גרויסער בארג, און דארט אונטער'ן פרייען הימעל, וועט מען זינגען הקדמות. און ערשט מיט א רעכטען ברען מקבל-זיין די תורה.

זישע האט זיך אויסגעווישט די אויגען. ער האט זיך אנגעהאלטען ביי די אקסלען פון זיין ברודער, דעם רבי'ן ר' מלך. ער האט אויפגעהערט צו וויינען און זיך געשטארקט.

בלויז דער רב האט געציטערט און נישט פערשטאנען, וואס ווילען דא די צוויי אונעקאנטע, פרעמדע געסט. ער האט חושד געווען, אז דאס איז א שפיצעל פון שררה, וועלכער וויל, מען זאל די יודען פערפיהרען הינטער'ן שטעדטעל, זיי זאלען אזוי-ארום עובר זיין אויפ'ן בעפעהל און מען זאל זיי דערפאר מי יודע וואס טהון.

אבער ווען דער רבי ר' מלך האט זיך געגעבען צו דערקענען און אנגעגעבען סימנים, ווער ער איז, איז שוין דער רב רוהיגער געווארען און האט געגעבען זיין הסכמה.

מ'האט געשיקט נאך די ראשי הקהל און דער רב האט זיי מודיע געווען, וואס מען דארף מארגען טהון. דערביי האט ער יעדען אויפ'ן אויער איינגערוימט א סוד, אז די פרעמדע וואנדערער — דאס זענען דער רבי ר' מלך און דער ר' זישע. געבעטען האט ער, מ'זאל זיך נישט מאכען וויסענדיג און גארנישט זאגען, ווייל די הייליגע ברידער ווילען נישט נתגלה ווערען. זענען די ראשי הקהל תיכף בעשטאנען.

באלד האט מען ארויסגעשיקט דעם בית-דין-שמש צו יעדען איינעם בעזונ-און אגגעזאגט, אז אין דער און דער שעה זאלען אלע שטילערהייט ארויסגעהן הינטער'ן שטעדטעל אויף דעם און דעם פעלד, נישט ווייט פון טייך, וואו עס געפונט זיך דער גרויסער קיילעכדיגער בארג. אלע זאלען געהן, די ווייבער און אפילו קליינע קינדער, ווייל דארט וועט מען מקבל זיין די תורה. און געהן זאל מען איינציגווייז, שטילערהייט, די שומרים זאלען נישט בעמערקען און זיך נישט אנשטויסען...

האט מען אזוי געטהון. און צומארגען'ס, שבועות, האט זיך דאס שטעדטעל שטילערהייט ארויסגעשארט און אוועק אויפ'ן פעלד צום הויכען בארג. יעדער יוד האט, פאר'ן ארויס'גנב'ענען זיך פון שטעדטעל, געווארפען א פערטרעהרטען בליק צו דער שוהל, ווי ער וואלט זי איבערגעבעטען, פארוואס ער קומט נישט אהין היינט, יום-טוב. יעדער האט געפיהלט, אז די שוהל שטעהט א פערשעמטע, אבער ער האט זי מפייס געווען און גערעדט צו איהר: זיי מוחל, איך בין נישט שולדיג!

ווען דאס שטעדטעל איז שוין געווען לעדיג, האט דער רבי ר' מלך געזאגט צו זיין ברודער:

— זישע, געה אריין צו משה שניידער'ל, וואס וואוינט אין מקוה-געסעל און זאג איהם אין מיין נאמען, ער זאל געהן אויפ'ן בארג און זאל מיטנעמען די ספר-תורה, וואס ער האט פון עזרא הסופר, ווייל ער וועט דארפען אראב-לייענען פון בארג די עשרת-הדברות פאר'ן גאנצען קהל. זאג איהם, אז איך, אלימלך פון ליזענסק, ווייס אלץ! איך ווייס, אז ער איז א למד-וואוו'ניק און איך ווייס, פון וועמען עס שטאמט זיין ספר-תורה, וואס ער האט בעהאלטען אויפ'ן בוידעמ'ל. געה זאג איהם אז איך הייס אזוי! ס'איז היינט שבועות, קבלת-התורה! מ'דארף מקדש השם זיין און ווייזען, אז יודען זענען יודען!

דא האט זיך דער רבי ר' מלך פערטראכט און דערנאך ווייטער גערעדט צו זיין ברודער:

— זישע, געה נעם-מיט דאס שניידער'ל און שטעל-אויס די יודען פון שטעדטעל ארום דעם בארג, אזוי ווי ביים הר-סיני. איך געה דערווייל אוועק און וועל קומען מיט א גאנצער חברה. פרעג נישט מעהר, שווייג — און קוק-צו ס'גרייטעט!

זישע האט אזוי געטהון, ווי זיין ברודער האט איהם געהייסען. און דער רבי אלימלך האט זיך איבערגעטהון אלס פירשט און איז אוועק אויפ'ן באל צום שררה, וואו עס זענען געווען פערבעטען א סך פריצים פון ארום-און-ארום. מ'האט דארט געטרונקען די טייערסטע וויינען און דער שררה האט, א בגילופין'דיגער ערקלערט די בעדייטונג פון דער היינטיגער שמחה, און וואס פאר א גזירה זיינע קלוגע יועצים האבען פערטראכט.

אין מיטען דרינען איז אריינגעקומען דער איבערגעטהוענער רבי ר' מלך און האט דערצעהלט, אז פאהרענדיג אהער אויפ'ן באל, האט ער הינטערן שטעטעל געזעהן אויפן פעלד א סך יודען מיט ווייבער און קינדער, און אלע שטעהען זיי דארט ארום א בארג. ער ווייסט נישט וואס דאס בעדייט.

דער שררה מיט זיינע יועצים זענען געווארען אויסער זיך פאר כעס. דער באל איז באלד איבערגעריסען געווארען און אלע געסט זענען אוועק אויפן פעלד זעהן, וואס דארט קומט-פאר.

ווען די יודען האבען דערזעהן די שררות, האבען ביי זיי גענומען הענד און פיס ציטערען. זיי האבען געמיינט, אז מען וועט זיי אלע בינדען מיט שטריק און אוועקפיהרען אין הויף אריין.

זיי האבען זיך אבער אומזיסט געשראקען.

דאס בילד ווי די יודען זענען אויסגעשטעלט ארום בארג אין הייליגער שטילקייט און ווי משה שניידערל מיט דער אויפגעוויקעלטער ספר-תורה שטעהט אויבען, אויפ'ן בארג. — אט דאס בילד האט אויף די שררות געמאכט אזא רושם, אז זיי זענען געבליבען פערגאפט און נישט געקאנט שטעלען קיין טריט פאראויס, אדער צוריק...

ווען דאס שניידערל האט דערזעהן דעם רבי'ן ר' מלך, האט ער אנגעהויבען ארויסלייענען פון ספר מיט א דונערדיגער שטים:

— לא תגנב, לא תרצח!

ער איז אינגאנצען ארומגענומען געווארען פון א העליש פייער. מען האט זיין פנים נישט ארויסגעזעהן. ס'האבען אנגעהויבען ארויסזעצען פלאמען און ס'האט זיך אויסגעדוכט, ווי דער גאנצער בארג הויבט-אן ברענען. דער הימעל האט זיך מיניה-וביה פערוואלקענט און עס האט אנגעהויבען אזוי דונעו'ן און בליצען, אז מען איז שיער נישט טויב און בלינד געווארען. ס'האט אויסגעבראכען א שרעקליכער שטורעם און די שררות האבען פאר שרעק און ציטערניש אנגעהויבען אנטלויפען, זוכן א בעהעלטעניש.

צוליב דער מהומה און געדיכטער פינסטערניש, זענען דער שררה מיט זיינע יועצים אריינגעפאלען אין דערנעבענדיגען טייך און זיך אנגעהויבען טרינקען.

די יודען מיט זייערע ווייבער און קינדער זענען שיער אויסגעגאנגען פאר שרעק. זיי האבען אויך געוואלט אנטלויפען, אבער דאס שניידערל האט אראבגעשריגען פון בארג, זיי זאלען זיך נישט ריהרען פון ארט, נישט מורא האבען פארן שטורעם, ווייל ער וועט באלד איבערגעהן.

בלויז דער רבי ר' מלך מיט'ן רבי'ן ר' זישע, וועלכע זענען געווען גוטע שוימערס, האבען ארויסגעראטעוועט דעם שררה מיט זיינע יועצים. אפילו די צוויי פון זיי, די רשעים, וואס האבען אויפגעגעבען דעם בייזען פלאן, זענען ניצול געווארען.

מילא, וואס פון דער גזירה איז געווארען, קאן מען זיך משער זיין. דעמזעלבען טאג נאך זענען די שוהלען געעפענט געווארען און יודען האבען געזאגט הקדמות מיט חדוה און געזאנג. בלויז דאס שניידערל, דער למד-וואוו'ניק, האט געפעהלט. ער איז שוין פון בארג נישט אראבגעקומען. מען ווייסט בלויז, אז שפעטער א ביסל האבען דער רבי ר' מלך און דער רבי ר' זישע געזאגט נאך איהם קדיש...

י. ב. שטריימאן

קום כ'וועל דיר ווייזען, ווי סיבליהט דער בעז

קום, כ'וועל דיר ווייזען ווי ס'האט זיך דער בעז
צעבליט אויפן ביימל ווי לאקשען מיט קעז
עס שיכורט דער דופט דיך — א פלאש מיט שאמפאן
קום מיט מיר אין זאפטיגען גרינקייט אריין.

זעסט ווי דער הימל איז לויטער און קלאר
דער וואלד האט צעלאזען א קאפ שווארצע האר
עס וואשט זיינע פיס איהם א זילבערנער שטראם
און טרינקט ווען ר'איז דורשטיק פון טייכל דיצם שוים.

וועסט זעען ווי ס'פאשען זיך שעפסען אין פעלד
און ס'זיצט ביי דעם וואסער א פראש און זי שעלט
דעם באטשאן וואס לאזט צו אירע פיס זיך אראפ
און ד'אויגען ביי איר ווערן רויטע ווי מאן.

קום טריגקען די לופט, צי ביסטו אימשטאנד
די דינקייט פון איהר אנצוטאפען מיט די האנט
א דינקייט וואס גייט אין דעם גארנישט אריין
און נעמט אויך אויפלעבען אפילו דעם שטיין.

אן אומגעזעענע האנט גייט ארום און זי שיט
מיט שפע, מיט פארבען, מיט לעבען און ליד
קום סיט מיר וועסטו זעען ווי ס'האט זיך דער בעז
צעבליט און זעט אויס ווי לאקשען מיט קעז.

שבועות = פאלקלאר

גנזאמעלט און דערקלערט דורך

גבריאל ווייסמאן

1) דער חודש סיון האט א גוטען כיוון (אין דעם חודש פאלט אויס שבועות, ווען עס ווערען געמשפט די פרוכטען-ביימער)

2) שבועותדיקן קוכען קען יעדער איינער פארזוכען (דאס מיינט — מיט גוטס (רייכטום) קען זיך יעדער איינער אומגיין)

3) געקומען נאך מתן-תורה (צו-שפעט).

4) ס'איז נאך פאר מתן-תורה (ד. ה. ס'איז נאך דא צייט, מען קאן נאך חרטה האבן).

5) ער איז שנעל מקבל די תורה (ס'רוב אויף א חדר-יונגל, וואס נעמט שנעל איבער א שלעכטע געוואוינהייט פון זיינס א חבר)

6) ווען אלע וואסערן וואלטען געווען טינט, וואלט נישט געווען מעגליך צו באשרייבען די זאך (צומייסט געמיינט — באשרייבען די צרות. דאס ווערטל שטאמט פון אקדמות און איז זייער פארשפרייט ביים שרייבען ביטערע בריוו צו רייכע קרובים קיין אויסלאנד)

7) די שכונה רוט אויף אים ווי אויפן בארג סיני (איראניש אויף איינעם, וואס באמיט זיך פאר יעדען פרייז אויסצוזען גוט און זעט פארט אויס שלעכט)

8) ער איז גרייט מיטן נעשה ונשמע (אויף א מענטשען וואס גייט איין בלינדערהייט, נישט איבערגערעכענט, אויף אן ענין).

9) זיך אנגעגייט גרינס אויף שבועות (די גרעסטע העלפט אויף יום-טוב — שפאסיק).

10) זיך אנגעטון דעם שבועות אויפן פנים (ד. ה. זיך פארשאפט עגמת-נפש און זעהט שלעכט אויס).

11) א שבועות-קאליר (געמיינט — גרין. ווייל שבועות צירט מען אויס די שטובען מיט גרינס)

12) ס'גרינט זיך שוין ביי אים (ווען מען זעט ביי יענעמען א פאר טעג פאר שבועות א גרין צווייגל. אין שפאס געמיינט — די גרעסטע העלפט פארמאגט ער שוין)

13) ער צווינגט אים ווי גאט מיט די תורה (ווען איינער צווינגט עמיצען איינצוגיין אויף אן ענין, וואס מ'זעהט איהם נישט גערן)

14) וואס קיינער האט נישט געוואלט קויפען, האבען די יודען איינגעהאנדעלט (געמיינט — די תורה).

15) באהאלט עס אויף שבועות אין סובה אריין (אויף א זאך וואס קען נישט ברענגען קיין שום נוצען. מען קען זיך באגיין אן דעם).

16) ס'האט זיך געטון קולות וברקים (געשרייען, אז הימל עפן זיך)

17) מאך נישט קיין קולות וברקים (ד. ה. מאך נישט קיין צו גרויסען טאראראם, געפילדער, ווייל ס'קאן זיך אויסלאזען א בוידעם. לויטן מדרש זענען די ערשטע לוחות צעבראכען געווארען דערפאר, ווייל זיי זענען געגעבען געווארען מיט קולות וברקים)

18) וועסטו מיר נישט שיקען קיין גרינס אויף שבועות (ד. ה. קענסט מיר גארנישט אפטון. ווי מען זאגט: וועסטו מיר פארטרייבען די פיש פון וואסער, אדער: די פליגען פון קוימען)

19) רייזעלעך (געווען א פערשפרייטער מנהג ביי יודען אויסצושערען פון פאפיר „רייזעלעך" און זיי אנקלעפען אויף די פענסטער, וואס געהען ארויס אין גאס. וועגען דאזיגען מנהג האט מיר דערצעהלט דער ראדאמער איינוואוינער ה' מאיר בערגמאן, אז באלד נאך פסח פלעגט ער, מיט זיין ברודער ר' איטשע בערגמאן, אנהויבען מאכען די רייזעלעך. בילדלעך זענען געמאכט געווארען פאלגענדע: אדם מיט חוה'ן (פארגעשטעלט: א בוים, וואס איז ארומגעוויקעלט מיט א שלאנג, דערנעבען אנ'עפעל), נח אין דער תיבה (וואסער, חיות), מען פיהרט יצחק'ן צו דער עקידה, יעקב'ס חלום (מלאכים געהען אראב און ארויף אויף א לייטער), יעקב ראנגעלט זיך מיטן מלאך, מכירת יוסף, משה אין וואסער, בארג סיני, שמשון ווארפט אום די זיילען, שמשון צורייסט א לייב, שלמה'ס משפט (מען האלט א קינד, א מעסער), די יודען אין מצרים, דער לוויתן, דוד המלך מיט זיין הארפע. לויט ה' בערגמאן גיט איבער, האט דער דאזיגער מנהג געהאלטען אין ראדאם ביז מיט א בערך פערציג יאהר צוריק).

20) אז ס'בלייבט נאך פסח מכות, האט מען אויף שבועות — דאס רביעית (גלייך: אז מען האט נישט פרייטאג פאר נאכט, האט מען נישט זונטאג פריה).

21) איהר וועט אזוי גוט זיין קומען שבועות צו די בלינצעס.

בלוטיגע געשעהענישען אויף א וואהל-מיטינג

רעוואָלווערן מעסערס, אייזענס אין די הענד פון ענדעקישע פערברעכער

די ראַדאָמער ענדעקעס האָבן אָראַבּ-געבּרענגט זייערס א „גדול" – דעם העלד פון מישלעניץ – דאָבּאָשינסקי.

דאָבּאָשינסקי איז א באַקאַנטע „פּי-גור". ביז דאָ נישט לאַנג איז ער גע-זעסען אין קרימינאַל. ער האָט געהאַט אַנ'אורטייל אויף דריי יאָהר. דאָס האָט ער „פערדינט" פאַר זיינע „מעשים טובים" ער וואָס האָט בעוויזען אין מיש-לעניץ. ער האָט דאָרט אָרגאַניזירט אַ בעוואָפּענטען אַנפאַל אויף דער פּאָליציי און גלייכצייטיג געמאַכט א וויסטען תל פון יודיש האָב און גוטס אין זעלבּען שטעטעל.

דאָבּאָשינסקי איז אין צווישען-צייט ארויסגעלאָזט געוואָרען פון קרימינאַל אויף אַנ'אורלאָב צוליב דעם, וואָס ער איז נישט געזונד און ברויך זיך קורי-רען. נו, האָבען טאַקע די ראַדאָמער ענדעקעס אויסגעזוכט איהם א קוראַציע אַזעלכע, וואָס האָט גורם געווען צו בלוט-פערגיסונג.

דאָנערשטאָג איז ער געקומען דער „פאָלקס-העלד" דאבּאשינסקי. ס'האָבען איהם אָבּגעוואַרט עטליכע שילער אין זייערע שול-מונדורען מיט ענדעקישע מאַכערס מיט אַדוו. גאַיעוויטש אין דער שפּיץ.

מ'האָט אַוועקגעפיהרט דעם „גאַסט" אין דער קאָנגרעס-האַלע אויפען מיטינג ער זאָל דאָרט „ענטפּלעקען" זיינע לוחות. אויפען וועג האָט מען איהם בע-געגענט מיט פיינדליכע אויסגעשרייען.

אַרום 6 נאָך מיטאָג האָט זיך דער מיטינג אָנגעהויבּען מיט אַ בעגריסונג פון „סנדק" ר' גאַיעוויטש. אין מאָמענט ווען אויף דער טריבּונע האָט זיך בע-וויזען דער „רבּי", דאָבּאָשינסקי האָבען זיך פון די ערשטע רייהען דערהערט שיטערע אַפּלאָדיסמענטען און א גרוי-פּע יונגע ענדעקעס האָבּען איהם עמפּ-פאַנגען מיט אויפהויבען די הענד לויטן היטלעריסטישען מוסטער.

ווען דאָבּאָשינסקי האָט צוריק בּע-גריסט „פּאָ-היטלעראָווסקו" האָבען זיך דערהערט אויסרופען:

„נידער מיט אַ קרימינאַליסט, נידער מיט'ן היטלעריסט!" וכדומה.

באַלד נאָכדעם האָבען ענדעקישע שלעגערס זיך געוואָרפן אויף די פרויען, וועלכע זענען געזעסען אויף די לעצטע בענק, וועלכע האָבען הויך אַרויסגערופען זייער פּראָטעסט געגען ראַבּאָשינסקי'ן און מערדערליך אָנגעהויבען זיי שלאָגען מיט שטעקענס, שטיינער און אייזענס, וועלכע זענען געווען פערוויקעלט אין „אַרענדאָווניק". די צעווילדעוועטע שלע-גער האָבן נישט געהאַט גענוג און זיי האָבן די אומגעוואָרפענע און צע'דודס'טע פרויען נאָך געטרעטען מיט די פיס אי-בער'ן גאַנצען קערפּער.

אויפ'ן זאַהל איז ענטשטאַנען א מהו-מה, א פּאַניק. טייל האָבען געוואָלט זיך ארויסבּעקומען פון זאַהל, אָבער זיי האָבען אָנגעטראָפען אויף פערשלאָסענע טירען.

אין א געוויסען מאָמענט האָט מען אויסגעשאָסען צום אינטענדענט פון פּוילישען שפּיטאָל, יאַוואָראָווסקי, וועמען די קוילען האָבען נישט געטראָפען און ער איז ניצל געוואָרען. ווי עדות גיבען איבער האָבען די שאָסען אָבּ-געגעבּען די ענדעקישע באָיאָבּניקעס קענדזשערסקי און האָפמאַן.

עס זענען דאַן געלאָזט געוואָרען אין גאַנג ספּרעזשינע-מעסערס און פון זיי איז געשטאָכען געוואָרען אויף א גע-היימניספּולען אויפן (ענדעקישע ספּעציאַ-ליטעט) דער מאַגיסטראַט - אַרבּייטער מיעטשיסלאַוו רישאַק, וועמען דער מערדער האָט דורכגעהאַקט א לונג. א שווער-פערווּנדעטען האָט מען רישאַק'ן באַלד אָבּגעפיהרט אין שפּיטאָל אריין.

אין פּוילישען שפּיטאָל האָט מען אָבּ-געפיהרט א שרעקליך צעשלאָגענע מיט אַנ'אייזען די אַרבּייטערין אַנאַטאָליע רע-יער, וועלכע מ'האָט חוץ דעם אַזוי גע-קאָפּעט אין בּויך, אַז זי האָט בעקומען א „סקרענט קישעק". מ'האָט איהר גע-מוזט אָפּערירען.

אין זעלבען שפּיטאָל האָט מען אויך ערטיילט מעדיצינישע הילף די אַרבּיי-טערינס וולאַדיסלאַוואַ דעמבּסקאַ און מאַריאַ אוזשימינסקאַ. חוץ דעם זענען צושלאָגען געוואָרען א גאַנצע דרייהע פּערזאָנען, מעהרסטענטייל פרויען, ווע-מען די ערשטע מעדיצינישע הילף האָט ערטיילט די „אובּעזפּיעטשאַלניע" און פּריוואַט-דאָקטוירים. צוו. „אַגד. איז שווער צושלאָגען געוואָרען וולאַדיס-לאַוו באַנק, וועמען די ענדעקעס האָבן דערלאַנגט עטליכע זעץ מיט אַנ'אייזען.

דער מיטינג איז דורך דער פּאָליציי אויפגעלעזט געוואָרען. דער „העלד" דאבּאָשינסקי איז אין בעגלייטונג פון זיינע ענדעקישע קאמעראַדען פער-שוואונדען געוואָרען דורך אַהינטער-טיר פון דער קאָנגרעס-האַלע. ער איז אַוועק מיט זיי אין פּאַרטיי - לאָקאַל פון די ענדעקעס און דאָרט פאַר אַנ'ענגען קרייז פון זיינע-לייט האָט ער געהאַל-טען זיין „ערלייזערישען" רעפעראַט.

אויף דער פרייטאַגדיגער זיצונג פון שטאָדט-ראַט האָט מען געזוכט ראַטמענער צום „מנין".

ווי מיר האָבען שוין געשריבען, וועט אין ראַדאָם אויפגעשטעלט ווערען א פאַבּריק, וועלכע וועט אויסאַרבּייטען מאַטאָרען פאַר סאַמאָכאָדען. די פאַבּריק וועט בעשעפטיגען 5000 אַרבּייטער. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט האָט דער פּרע-זידענט גזשעטשנאַראָווסקי גערופען אויף פאַריגען פרייטאָג א זיצונג פון שטאָדט-ראַט, כדי אָנצונעמען א בעשלוס אין דער פראַגע וועלכען שטח באָדען מ'זאָל ערטיילען דער פאַבּריק און וויפיעל מ'זאָל צאָהלען פאַר דעם באָדען.

דאָס איז געווען די לעצטע זיצונג פון אַלטען שטאָדט-ראַט, צוויי טעג פאַר די וואַהלען צום נייעם שטאָדט-ראַט.

לויט'ן רעגולאַמין איז נויטיג געווען צוויי דריטעל ראַטמענער, וועלכע זאָלן אַזאַ בעשלוס אָננעמען. געקומען זענען אָבער אויף דער זיצונג א קלענערע צאָהל. איבּערהויפּט האָבען געפעהלט די יודישע ראַטמענער, וועלכע האָבען א פּנים שוין נישט געהאַט קיין חשק צו קומען אויף דער לעצטער זיצונג און בעסער געאַרבּייט אין דער צייט פאַר די נייע שאַנסען, וועלכע זאָלען זיי ערמעגליכען אַ נייע קאַדענץ.

די זיצונג איז בעשטימט געוואָרען אויף 6 נ. מ. און דאָ איז שוין האַלבּ זיבען און ס'פעהלען ראַטמענער צום „מנין". דער ראַטמאַן מ. ריכטמאַן האָט בעקומען דעם מאַגיסטראַט-אויטאָ און ער איז אַוועק זוכען יודישע ראַטמענער

ה' ריכטמאַן האָט טאַקע געבּרענגט צו פיהרען אין אויטאָ צוויי יודישע ראַט-מענער: זילבּערבּערג און שניידער, מיט וועלכע ס'איז געווען אַ קוואָרום.

מ'האָט אָנגעהויבען די זיצונג, אויף וועלכער דער פּרעזידענט האָט קאָמוני-קירט, אַז נאָך גרויסע בעמיהונגען איז דעם ראַדאָמער מאַגיסטראַט געלונגען שליסען אַנ'אָבּמאַך מיט דער פירמע „ווספּולנאָטי אינטערעסוב", אויפצושטע-לען אין ראַדאָם א פאַבּריק פון אויטאָ-מאָטאָרען. וועגען דעם האָבען זיך אויך בעמיהט קעלץ, סקאַרזשיסק און אַנדערע שטעדט, אָבער ס'האָט זיך זיי נישט איינגעגעבען.

אָבער בכדי די פאַבּריק זאָל אויפ-געשטעלט ווערען – ערקלערט ווייטער פּרעזידענט גזשעטשנאַראָווסקי – איז נויטיג, אַז די שטאָדט-פערוואַלטונג זאָל פערשאַפען פאַר דער פאַבּריק א ענטשפּרעכענדען פּלאַץ. מען מוז אַלזאָ קויפען אַזאַ שטח באָדען, פאַר וועלכען די שטאָדט - פערוואַלטונג ד אַ ר ף בעצאָהלען 50 פּראָצ. פון אַלגעמיי-נעם בעטרעף. די פ אַ ב ר י ק וועט פערנעמען א שטח פון 60 העקטאַר און וועט געשטעלט ווערען אויף די פאָר-שטעדט מיכאַלובּעק אין גאָלעמבּיוב. די אייגענטימער פון יענעם באָדען וועלען בעקומען בעצאָהלט פון 3 ביז 4 טויזענד זלאָטעס פאַר א מאָרגע ערד.

נאָכן רעפערירען ברייטער דעם ענין האָט דער שטאָדט - ראַט איינשטימיג אַקצעפּטירט דעם אָבּמאַך, פון דער שטאָדט-פערוואַלטונג מיט דער פירמע „ווספּולנאָטי אינטערעסוב".

אויף ז'ער זעלבער זיצונג איז אויך בעשלאָסען געוואָרען צו נעמען 4 הלוואות אין דער ב. ג. ק. (באַנק גאָס-פּאָדאַרסטוואַ קראַיאָוועגאָ) אויף א סומע פון 400 טויזענד זל.

צום סוף האָט זיך פּרעזידענט גזשעטש-נאַראָווסקי אָבּגערעכענט מיט די ענדע-קישע ראַטמענער, וועלכע זענען נישט געקומען אויף דער זיצונג, וועלכע האָט געהאַט צו בעטראַכטען אַזאַ וויכטיגע פראַגע פון געבען אַרבּייט אין דער נייער מאָטאָרען-פאַבּריק. די לאַגע פון פּוילישען אַרבּייטער האָט זיי דאַסמאָל נישט פעראינטערעסירט, אָבער אין פלוג-בלעטלעך בעת די וואַהלען צום שטאָדט-ראַט ווערען זיי פערזאָרגער פון פּוילישען אַרבּייטער.

אויף דער גאַלעריע הערט מען אויס-רופען: א שאַנדע נידער מיט זיי!

אר.

ŻĄDAJCIE TYLKO „RIKSZA" GUM..? JEDWABNE

צוויי פּאָליציאַנטען פון קאָזשעניצער פּאָוויאַט אויף דער בעשולדיגונג'ס - באַנק.

סענסאַציאָנעלער פּראָצעס אין קרייז-געריכט, וועגען צעשלאָגען א אידיש פּאָר-פאָלק.

אין היגען קרייז-געריכט האָט ארויסגע-רופען א גרויסע סענסאַציע דאָס פערנעמען אַנ'אָרט אויף די בעשולדיגונג'ס-באַנק פון די 2 פּאָליציאַנטען פון דאָרף משאדלא — סטאַרא, קאָזשעניצער פּאָוויאַט: עלטערער פּאָסטערונקאָווע וואַלעריאַן מיקושקיעוויטש און פּאָסטערונקאָווע פראַנצישעק שיעקערסקי.

די פּאָליציאַנטען האָבען זיך געשטעלט צום פּראָצעס אין די פּאָליציי-מונדירען און האָבען געוועקט די אויפמערקזאַמקייט ביי די אַלע וועלכע זענען אין געריכט'ס-זאַהל.

זיי זענען בעשולדיגט געוואָרען אין דעם אַז אדורכפיהרענדיג א רעוויזיע ביים יוד דוד גוטערמאַן אין אויבּענדערמאַנטען דאָרף, האָבען זיי געקאָפּעט און געשלאָגען מיט פויסטען גוטערמאַנ'ען און זיין פרוי שרה האָבען זיי געשלאָגען איבּער'ן פּנים.

עס האָט זיך געהאַנדעלט אין דעם, אַז גוטערמאַן האָט בעת דער רעוויזיע נישט געוואָלט ווייזען די 110 גילדען, וועלכע ער האָט ביי זיך געהאַט און די פּאָליציאַנ-טען האָבען געהאַט א פּערדאַכט, אַז דאָס געלד איז פאַלש.

ביידע פּאָליציאַנטען זענען זיך נישט מודה און ערקלערען, אַז זיי האָבען בלויז געוואָלט זעהען, צי דאָס געלד איז נישט פאַלש און דאַן איז געקומען צו א ריי-סעניש, ווייל די גוטערמאַנ'ס האָבען גע-שטעלט א ווידערשטאַנד און נישט געוואָלט דאָס געלד ווייזען.

דורכ'ן געריכט זענען פערהערט געוואָ-רען עטליכע יודישע עדות, קרובים פון די בעשולדיגטע, וועלכע האָבען געזאָגט אַז די פּאָליציאַנטען האָבען טאַקע גע-שלאָגען די גוטערמאַנ'ס; ס'זענען אָבער אויך פערהערט געוואָרען עטליכע אַנדערע עדות, וועלכע זענען פונקט געווזען ביי דער רעוויזיע און די האָבען ערקלערט, אַז זיי האָבען נישט געזעהען, אַז די פּאָ-ליציאַנטען זאָלען האָבען געשלאָגען די גוטערמאַנ'ס.

פּראָקוראָר באַגוצקי האָט געפאָדערט די פּאָליציאַנטען צו בעשטראָפען.

אדוו. אורבּאַנאָווסקי האָט זיך בעמיהט אויפצווייזען, אַז דאָס יודישע פּאָר-פאָלק גוטערמאַן, האָט געכאַפּט די פּיש פאַר די נעץ, ווייל דענקענדיג, אַז די פּאָליציאַנטען וועלען זיי מאַכען א פּראָצעס פאַר שטע-לען א ווידערשטאַנד, האָבען זיי איינגע-קלאָגט די פּאָליציאַנטען צום פּראָקוראָר און דעריבּער בעט ער ביידע בעשולדיגטע גענצליך צו בעפרייען.

דאָס געריכט האָט נישט געגלויבּט די בעשולדיגונג'ס-עדות און האָט די פּאָלי-ציאַנטען מיקושקיעוויטש און שיעקיערסקי גענצליך בעפרייט.

אר.

געכאַפּט אין וואַרשא א באַנדע קאַסע-ברעכער,

וועלכער ס'איז נישט געלונגען א קאַסע-איינברוך אין ראַדאָם.

אין דער נאַכט פון 16-טען אויפ'ן 17-טען מערץ איז אויסגעפיהרט געוואָרען א קאַ-סע-איינברוך אין דער ראַדאָמער קאָמונאַ-לער קאַסע. די קאַסע-ברעכער האָט מען אָבער געשטערט אין דער אַרבּייט און זיי זענען אַוועק, איבּערלאָזענדיג אויפ'ן אָרט א קאָמפּלעט פון די פיינסטע מכשירים.

היות אין דער קאַסע האָט זיך דאַמאָלס געפונען בערך א מיליאָן זל. איז פערפיהרט געוואָרען א שטרענגע אויספאָרשונג, ווייל די דאָזיגע אַרבּייט האָט געקאָנט פּלאַנירט ווערען בלויז דורך פּראָפעסיאָנעלע קאַסע-ברעכער. אַלע שפּורען האָבען טאַקע גע-פיהרט קיין וואַרשא.

א דאַנק א צופאַל איז דער פּאָליציי געלונגען די קאַסע-ברעכער צו ענטדעקען

אין איינער פון די גנבה'שע מלינה'ס האָבען זיך צוקריגט די 2 קאַסע-ברעכער שעפּעטיצקי און שעביעלסקי. אין דער פּאָ-ליציי האָבען ביידע פערהאַלטענע פּרובּירט צו באַגאַטעליזירען דאָס גאַנצע געשלעג. עדות האָבען אָבער פעסטגעשטעלט, אַז צוקריגט האָט מען זיך צוליב דעם פאָר-וואורף פון שעפּעטיצקין, אַז שעביעלסקי האָט פערפושט א „גראָבע אַרבּייט". א חוץ דעם האָט די פּאָליציי אַרעסטירט דעם קאַסע-ברעכער ראַפּראַגאָווסקי, ווייל ס'איז פעסט-געשטעלט געוואָרען, אַז ער איז אין חודש מערץ געפאָהרען קיין ראַדאָם און פאַר'ן אַוועקפאָהרען האָט ער זיך בעריהמט, אַז עס וועט פון דער רייזע ווערען „פּרנסה".

ביי דער אויספאָרשונג האָט איינער גע-וואָרפען די שולד אויפ'ן צווייטען און אַזוי אַרום האָט די פּאָליציי ענטדעקט די איבּ-ריגע שותּפים פון דעם נישט-געלונגענעם קאַסע-איינבּרוך.

הומאָר

אַז משה רבּנו האָט פאַר קבּלת-התורה אָנגעזאָגט די מענער: אל תגשו אל אשה, ד. ה. אין די שלשת ימי הגבלה זאָלען זיך די מענער דערווייטערען פון פרויען. און די מענער האָבען טאַקע שטרענג אָפּגעהיט דעם פערבּאָט פון זייער גרוי-סען לעהרער און זיך דערווייטערט פון זייערע פרויען; איז באַלד געוואָרען א ויצעקו צווישען די פרויען:

ס'טייטש – האָבען אַלע געשריגען מיט איין קול – וואו האָט זיך געהערט אַז מענער זאָלען פּלוצים זיך דערוויי-טערען פון זייערע אייגענע געליבּטע פרויען אויף גאַנצע דריי טעג?! דאָס שמעקט דאָך מיט „פעררעט"!

אַלס פּראָטעסט האָבען די פרויען אָנ-געהויבען שטרייקען. נישט געריינינגט, נישט געוואַשען, נישט געקאָכט און נישט געבּאַקען. זיי האָבען געפּייניקט זייערע מענער מיט הונגער וכדומה. די מענער האָבען דאָס געדולדיג איבּערגעטראָגען און ווייטער אָפּגעהיט משה'ס געבּאָט.

ביסלעכווייז האָט זיך דערוועקט אין די הערצער פון די פרויען אַ מורא פאַר משה'ס תורה, וואָס ער דאַרף געבען אין 3 טעג אַרום.

– ווער ווייסט, וואָס משה וועט אָנ-זאָגען די מענער אין זיין תורה? – האָ-בען די פרויען גערעדט מיט שרעק – אפשר וועט ער זיי הייסען שוין אויף שטענדיג זיך דערווייטערען פון זייערע פרויען!.. אפשר וועט ער זיי גאָר הייסען אינגאַנצען זיי אַרויסטרייבען פון די געצעלטען און נעמען אַנשטאָט זיי גאָר יונגע מיידלעך... ווער ווייסט?!... דערום אַז ס'איז געקומען שבועות אין דער פריה, און די מענער זענען אַוועק צום באַרג סיני מקבּל זיין די תורה, האָבען די פרויען זיך נישט גענומען צוגרייטען די יום-טוב סעודה, נאָר זיי זענען באַלד אויך אַוועק צום באַרג סיני, צו שטערען זייערע מענער מקבּל זיין אַזאַ תורה.

נאָר אַז זיי זענען געקומען צום באַרג סיני און האָבען געהערט, אַז משה רעדט גאָר ניט פון דעם, פאַר-קעהרט, ער שרייט גאָר אויס צו די מענער: לא תנאף! ד. ה. פאַרראַט ניט דיין פרוי!.. לא תחמד! – ס'זאָל זיך דיר ניט גלוסטען פלירטע ווען מיט דיין חבר'ס שעהן ווייבל!.. האָט זיי אָנגע-כאַפּט א זעלטענער פרייד. זיי האָבען באַלד געמאַכט אַ שלום מיט זייערע געליבּטע מאַנען, און זיי שוין ניט גע-שטערט מקבּל זיין די תורה.

ערשט דאַמאָלסט האָבען זיי זיך דערמאָנט, אַז זיי האָבען ניט צוגעגרייט קיין עסען פאַר זייערע הונגעריגע, פאַר-חלש'טע מענער פון דעם דריי-טאָגעדי-קען תענית. זיי זענען באַלד געלאָפען אַהיים. זעלבּסטפערשטענדליך, אַז זיי האָבען שוין ניט געהאַט קיין צייט צוגרייטען א לאַנג-געדויעריקע פלייש-סעודה, און זיי האָבען קוים צוגע-גרייט א גרינגע מילכיגע סעודה.

ב. פּ.

דעם פיהרערס דיעטע

היטלער האָט באַקומען די באַזעטאָווע קרענק. דער לייב-אַרצט האָט דעם „פיהרער" פעסטגעשטעלט א דיעטע:

אויף פריהשטיק: א גלאָז ווינער קאַ-ווע, פאַרבּייסען מיט פּראַגער בּייגל.

צום מיטאָג: אַן אונגאַרישע פּאַפּריקע, א בּרעקעלע ליטווישען קעז און א גלעזל בּראַטיסלאַווער ווייך. צום אָוונט-בּרויט: א שטיקעל שווייצער-קעז. דער דאָקטאָר האָט דערביי באַמערקט:

– אָבער קיין דאַנציגער בּראָנפען קיין איין טראָפּ נישט – דאָס איז פאַר אייך סם-המות.

KINO APOLLO

נאר ביז זונטאג!
א שענער פראגראם
פראדוקציע 1939-40
בערימטע ארטיסטען
שארלעס באיער,
ירענא דוננע
אין פילם
„UKOCHANY"
איבער'ן פראגראם: צוגאבען

גרויסער פריהמארגען פראגראם
דינסטאג, מיטוואך, דאנערשטאג און פרייטאג 3 אז.
שבת 12^{30} און 2; — זונטאג 12 און 1^{45}
א נייע ווערק
לויט וואלד דיסנעי
Królewna Śnieżka
דער פילם ווערט גערעדט און געזונגען אויף פויליש

KINO APOLLO

פון דער שטאדט-פערוואלטונג

אין צוזאמענהאנג מיט די וארנונגען פון אינער'ן-מיניסטעריום בנוגע די פראוויזארישע גאז-מאסקעס, וואס ווערען פראדוצירט דורך פערשידענע פירמעס, מאכט די שטאדט-פערוואלטונג בעקאנט די איינוואהנער, אז די ערטער, וואו מ'קאן בעקומען אנטי-גאז-מאסקעס, וועלען ווערען אנגעוויזען די בלאק-קאמענדאנטען, ביי וועלכע מ'וועט זיך קענען אינפארמירען.

יעהרליכע פערזאמלונג פון קרעדיט-קאאפעראטיוו זשעראמסקי 21

זונטאג דעם 28 מאי קומט פאר די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון קרעדיט-קאאפעראטיוו אויף זשער. 21.

די דאזיגע באנק ענטוויקעלט אנ' אינטענסיווע טעטיגקייט צום נוצען פון די יודישע סוחרים און קליינהענדלער די באנק ערטיילט הלוואות און אוואנסן און פיהרט אזוי-ארום אויס א וויכטיגע ראליע אינ'ם יודיש-ווירטשאפטליכען לעבען.

אין דער הייגטיגער צייט, ווען דער יודישער סוחר פיהלט בעזונדערס א מאנגעל אין קרעדיט, איז אזא באנק פאר איהם א נויטווענדיגקייט.

עס ליגט דעריבער אין אייגענעם אינטערעס פון די באנק-מיטגלידער צו בעזוכען אין א גרויסע צאהל די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג.

מיט דער רעזידענץ-שטאדט-ווארשא, — צוגלייך

זינט א קורצע צייט לאזט זיך אין אונזער שטאדט בעמערקען א נייעס:

געהענדיג אויף דער פרינציפאלער גאס — אויף זשעראמסקי צווישען די נומערען 20 — 22, האט מען דעם איינדרוק, אז מען געפונט זיך אין דער רעזידענץ-שטאדט, ווארשא. דאס איז דערפאר, ווייל אין אויג ווארפט זיך דאס העכסט מאדערן-איינגעארדענטע געשעפט פון סאדע וואסער מיט לאדעס אונטער'ן נאמען „מאדערא".

דאס געשמאקפולע און אייראפעישע אויסזעהן פונ'ם דאזיגען געשעפט, איז באמת אריגינעל אין זיין מין: ראדיא, עסטעטישע איינריכטונג, בעקוועמליכקייט, העפליכע באנעמונג; איהר קענט זיך אוועקזעצען ביי א שעהן זויבער טישעל און פאר א פאר ביליגע גראשען'ס אויסטרינקען א גוט גלעזעל וואסער אדער עסען א פיינע ליאדע.

אין פונקט ווי „מאדערא" האט געטראכט וועגען דער אויסערליכער איינריכטונג, אזוי האט זי נישט ווייניגער געזארגט וועגען אלע איהרע פראדוקטען און אויסארבייטונגען כדי צופרידען צו שטעלען אין דער העכסטער מאס די קליענטעלע.

גאר בעזונדער צייכענט זיך אויס „מאדערא'ס" ליאדעס, וועלכע ענטהאלטען די בעסטע שטאפען, ווי: אנאנסען, באנאנען, מארעלען, מאלינעס, פאמעראנצען, ציטרינען, ניס, שאקאלאד, טרוסקאווקעס און אנדערע ארטיקלען.

און הגם די אויסגערעכנטע שטאפען זענען נאטירליכע און אהן שום סוראגאטען-צומישונג, קאסטען פונדעסטוועגען די ליאדעס פון „מאדערא" גארנישט טייער און זענען צוגענגליך פאר אלע.

כדי דאס אלץ אליין זיך איבערצוצייגען דארפט איהר נאר איינמאהל ארייגגעהן צו „מאדערא" און איהר בלייבט שוין אויף שטענדיג א דארטיגער גאסט.

אבצונעמען א פערלוירענע צייגניש

אין אונזער רעדאקציע האט מען אריינגעברענגט א פערלוירענע צייגניש פון א קורס אויף צו פערזיכערען ביי דער ארבייט, אויפן נאמען פון וויקטאר באבראווסקי.

די צייגניש איז ארויסגעגעבען אין ווארשא פון צענטראלען-פערבאנד פון מיטל און קליין-אינדוסטריע אין פוילען.

פראטעסט-שטרייק געגען שווארצען „ווייס-בוך"

אויף נעכטען איז פראקלאמירט געווארען א פראטעסט - שטרייק געגען דעס ברוטאלען אנגריף אויף די יודישע רעכט אין ארץ ישראל.

די ענגלישע רעגירונג האט ווידער פערעפענטליכט א „ווייס-בוך", וועלכער איז דאס מאהל שווארצער פון אלע פריהעריגע ווייס-ביכער. דער איצטיגער „ווייס-בוך" איז אנ'אטענטאט אויפן לעבעדיגען יודישען ישוב אין ארץ-ישראל, און א שרייענדיקע פערלייקענונג פון דער באלפור-דעקלאראציע, לויט וועלכער ענגלאנד האט זיך מתחייב געווען אויפצובויען אין א"י א נאציאנאלע יודישע היים.

דער איצטיגער „ווייס - בוך" האט ארויסגערופען א מעכטיגען שטורם אין דער גאנצער וועלט, וואו יוד'ען זענען צושפרייט. דער אויפברויז און פערביטערונג איז אונגעהויער שטארק, אבער יודען פאלען נישט ביי זיך און זענען ווייטער ענטשלאסען צו פארטזעצען זייער הארטנעקיקען און טויזענט מאהל גערעכטען קאמף פאר א היים, פאר א יודישע מלוכה אין זייער היסטארישער לאנד ארץ-ישראל.

און אויב ענגלאנד מיינט צו געבען די אראבער א פרעמיע פאר טערור, דורך צורויבן די יודישע רעכט אין אונזער אלט-ניי-לאנד — וועט עס נישט מעהר זיין ווי א טעות פון איהר זייט. ענגלאנד איז גרויס און שטארק, אבער דאס יודישע פאלק, איז דאס פאלק פון דער אייביגקייט, א פאלק פון אונערשעפליכער אויסדויער-קראפט.

איינער פון א סך בעווייזען איז דער פראטעסט-שטרייק. עס איז טאקע בלויז א שטרייק, א פאסיווער ווידערשטאנד, נישט קיין בעוואפענטער ארויסטריט, אבער ער בעווייזט אויף דער אונבויגזאמקייט, אויפ'ן שטארקען ווילען'ס-קראפט פון יודען צוריק אויפצוריכטען זיין נאציאנאלע היים, זיין יודענשטאט.

און דער דאזיגער ווילען וועט קיינמאהל נישט, ביי קיין שום אומשטענדען, נישט אונטערגעבראכען ווערען.

ראדאם האט זיך סאלידאריזירט מיט'ן נעכטיגען פראטעסט-שטרייק פון גאנצען פוילישען יודענטהום, וואס האט זיך אויסגעדריקט אין האלטען געשלאסען צוויי שעה — פון 2 ביז 4 נ. מ. — אלע געשעפטען, ווארשטאטען, ביורא'ס און אינטערנעמונגען.

די היגע יוגענדליכע ציוניסטישע ארגאניזאציעס האבען נעכטען אין דער צייט פון פראטעסט-שטרייק, איינגעארדענט א גרויסען פראטעסט-מיטינג אין ארבייטער-הויז.

דורכפאל פון בירגערליכען בלאק

(סוף פון זייט 5)

רעטארל האט זיך ארויסגעוויזען, אלס אונבעהאלפען בחורל, וואס האט זיך מינדעסטענס נישט אריענטירט אין דער וואהל-ארבייט און ממילא דערפיהרט צו אזא ריזיקען דורכפאל — אזש כ'ון 8 בירגערליכע קוים בדוחק דערגרייכט דריי ראטמענער.

צו דער דאזיגער מפלה—זענען זיי איצט מודה — האט א סך מיטגעווירקט די שלימ'מזל'דיקע אויסגאבע, וואס זייער סעקרעטארל האט ארויסגעגעבען א. נ. „פאר אונזערע רעכט"; אנ'אויסגאבע פון געמיינסטען סארט ניבול-פה און כל'ערליי שטות'עריען האט געמוזט אבשטויסען יעדען ערליכען וועהלער.

איין זאך זענען מיר יא געוואהר געווארען פון דער דאזיגער „אויסגאבע" — אז אין אונזער שטאדט איז צוגעקומען א פריש-געבאקענער דאקטאר — ד"ר אלגא לעווין. מיר וויסען נאר נישט וואס פאר א דאקטאר דאס איז. צי א ד"ר מעדיצין, צי א ד"ר פילאזאפיע, אדער ד"ר כעמיע, צי גאר א וואהל-דאקטאר...

בקיצור: פון פעראייניגטען בלאק האט זיך אויסגעלאזט א פעראייניגטער בלאף.

ערקלערונג

אין צוזאמענהאנג מיט די אטאקעס פון דער ראדאמער פרעסע אויף אונזער קינא צוליב'ן דעמאנסטרירען דורך אונז דייטשע פילמען, ערקלערען מיר פאלגענדעס:

מיר האבען געגעבען פילמען פון דייטשער אבשטאמונג דערפאר, ווייל מיר זענען געווען געבונדען מיט קאנטראקטען.

נאכ'ן איבעררייסען די קאנטראקטען מיט די פילם-ביורא'ס, וואס ברענגען דייטשע פילמען, געפונט זיך שוין נישט אין רעפערטואר פון אונזער קינא פון 27 לוטי, קיין שום פילם, וואס ווערט פראדוצירט אין דייטשלאנד.

דירעקציע פון קינא „טשארי"
אין ראדאם

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie
Elektrycznym Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

Lustra
Szkła szlifowane
nietłukące
poleca „Szyboszlif" sp. z o. o.
Radom, Żeromskiego № 20
Tel. 23 - 20

Do świątecznego sernika najlepiej smakuje
KAWA z DZWONKIEM
IDEAL JAWA

ערשטקלאסיגע בעקעריי
«אמעריקאנקא»
ל. ווייסבראדט — ריגעק 16 און טראוגוטא 62
מאכט בעקאנט דאס ג. פובליקום, אז
אין צוקערניע און היגיענישע בעקעריי
בעקומט מען יעדען טאג פריש און פיין געבעקס צו ביליגע פרייזען, פערשידענע געשמאקע טשאסטעס פון דער פיינסטער קוואליטעט צו 15 גר.
אלץ ווערט אויסגעארבייט דורך א פאכמאן מיט א לאנגיעריגע פראקטיק, אלע מינים געבעקסען ווי לוקסען, בילקעלעך, טשאסטעס. וואפלעס, הערבאטניקעס, טארטן, באקאלעס דעסעראווע, לעקעך און אנדערע ארטיקלען.

גאלוואניזיר-אנשטאלט און מעכאנישע שלייפעריי
נעמט אן צו שלייפען פאלגענדע מכשירים:
1) פריזירער-מכשירים: בזשיטוועס, שערלעך און האר - מאשינקעס.
2) מעסערס, שערן, מאשין-מעסערס און חלפים.
3) אלערליי דענטיסטישע און כירורגישע מכשירים.

צו ניקלען טיילען פון:
ראווערען, אויטאבוסען און דאקטארסקע מכשירים.
צו זילבערן:
לעפל, גאפל, מעסער, לייכטערס א. ד. גל.
צו פאלירן:
פארשידענע מעטאלן אויף הויכגלאנץ.
סאלידע בעהאנדלונג!
גאראנטיע אויף הונדערט פראצענט
י. שטשערבאצקי זשעראמסקיעגא 21

Kino ADRIA
Do niedzieli dnia 28 maja rb.
podwójny program
Wesoła komedia muzyczna p. t. »RAPSODIA« w rol. gł. Olimpe Bradna i Gene Raymond
»Władca prerii« W rol. gł. Wiliam Boyd
Program dozwolony dla młodzieży od lat 12
מיטוואך דעם 24 אז 1.30 און 3,30 פריהמארגען פילם
»Miłość w kajdanach« z Charles Boyer
dozwolony od lat 16
דאנערשטאג דעם 25 אז. 1,30 און 3,30 פרימארגען פילם
«Paryżanka» z Danielle Darieux
dozw. od 18 lat
Wkrótce „Gibraltar" Wkrótce

Kino ADRIA
שבת דעם 27 מאי אז. 1,30 און 3.30
זונטאג דעם 28 מאי אז 12 און 2
מאנטאג „ 29 מאי אז, 12 און 2
פריהמארגען - פילמען
„Dziesięciu z Pawiaka" w rol. gł. Samborski Węgrzyn i in.
Film dozwolony od lat 7

אבאנאמענטס פרייז:
פאר א חודש אין פוילען זלאט
אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק
אין אנדערע לענדער 30 סענט.

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr; w tekscie mm 1 szp. 60 gr; na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.
1-szai ostatnia strona liczą 10 szpalt

Redaktor CH.M. HERC — tel. 15 - 18 .טעל — Wydawnictwo „Rademer Kielcer Leben" Szwarlikowska 20